

(b) rôzne požiadavky kladené na toho, ktorý má akt vykonať *musiet*, *vediet*,

(c) rôzne osobnostné dispozície (schopnosti), ktoré sú nevyhnutné na vykonávanie aktov *vediet*, *vládat*, *chciet*, *hodlat*, *môct*, *stačiť*, *mieniť*,

(d) rôzne vonkajšie podmienky, v rámci ktorých sa akty konania môžu uskutočňovať *páčiť sa*, *môct*, *potrebovať*

Kladné pocity vyvolávajú modálne slovesá *vediet*, *môct*, *chciet*, *páčiť sa*, modálne slovesa, o ktorých sú si probandi istí, že ich správne používajú, sú *vediet*, *chciet*, *potrebovať*, *mať*, *môct*, *musiet*, *páčiť sa*, *vládat*

Z uvedeného je zrejme, že v našej výskumnej vzorke je podľa očakávania psychologická a lingvistická kategorizácia významov modálnych slovíec v situácii bez kontextu rozdielna

Podľa klastrovej analýzy je z hľadiska kategorizácie modálnych slovíec najoptimálnejšie interpretovať 5 stupeň (pozri tab. č. 7), ktorý ich rozdeľuje do týchto piatich skupín

(a) *chciet*, *mieniť*, *hodlat*, *mať*,

(b) *vedieť*, *vládať*,

(c) *ráčiť*, *prichodiť*,

(d) *páčiť sa*, *potrebovať*, *stačiť*, *môcť*,

(e) *musieť*

Ak ich porovnáme s kategóriami lingvistickými, vidíme, že modálne slovesá

(a) *chciet*, *mieniť*, *hodlat* patria do kategórie vyjadrujúcej vôľu konať dej, kým sloveso *mať* do tejto skupiny nepatrí,

(b) *vedieť*, *vládať* patria do kategórie vyjadrujúcej schopnosť konať dej,

(c) *ráčiť*, *prichodiť* sú z kategórie vôľa konať dej a povinnosť konať dej a z nášho pohľadu spolu nevytvárajú žiadnu významnú skupinu,

(d) *páčiť sa*, *potrebovať*, *stačiť*, *môcť* sú každé z inej kategórie,

(e) *musieť* je z kategórie povinnosť konať dej a vystupuje samostatne

Čo sa týka kognitívneho spracovania, modálne slovesá *ráčiť*, *prichodiť* v skupine (c) získali v miere vyjadrenia istoty správnosti ich používania najnižšiu frekvenciu (pozri obrázok B tab. č. 6). Príčinu vidíme v archaickosti týchto výrazov, a preto ich v hlavnom experimente zo zoznamu vylúčime. Porovnateľná je skutočnosť, že modálne slovesá z psychologicko-lingvistickej kategórie (d) *potrebovať*, *môcť*, *páčiť sa* vykazujú relatívne vysokú mieru istoty správnosti ich používania, pričom každé je z inej lingvistickej významovej kategórie. Potvrdenie tejto skutočnosti na reprezentatívnej vzorke by mohlo napovedať, že niektoré z lingvistických významových kategórií, do ktorých sú zadelené, nevystihujú dostatočne ich význam.

Z hľadiska posudzovania pocitov, ktoré jednotlivé modálne slovesá vyvolávajú, stojí za povšimnutie skutočnosť, že frekvenciu nad 32 dosiahli

modálne slovesá *vedieť*, *môcť*, *chciet*, *páčiť sa*, z ktorých ani jedno nepatrí do lingvistickej kategórie vyjadrujúcej povinnosť konať dej. Oproti tomu modálne sloveso *vedieť*, ktoré respondenti zaradili do psychologicko-lingvistickej kategórie významovo vyjadrujúcej rôzne požiadavky kladené na toho, kto má akt vykonať, získalo najvyššiu frekvenciu v kategórii vyjadrujúcej kladné pocity.

6. Záver

Cieľom tohoto predvýskumu bolo nájsť určité opodstatnenie predpokladu, že interpretácia modálnych slovíec je bohatšia, ako sa pripúšťa na základe ich lingvistickej kategorizácie. Vo vlastnom experimente bude naším cieľom zistiť, ako jednotlivé typy kontextov ovplyvňujú interpretáciu modálnych slovíec. Typy kontextov budú tvorené takým spôsobom, aby vplývali na interpretáciu modálneho slovesa v zmysle predurčovania jeho významu vždy jednou zo spomenutých štyroch významových kategórií. Budeme tiež sledovať, či sú modálne slovesá odlišne interpretované v súvislosti s diferenciacnými znakmi interpretera (pohlavie a/alebo príslušnosť k určitej profesijnej skupine).

Ide o teoreticko-metodologický projekt zameraný na typológiu kontextov modálnych slovíec, ktoré výraznou mierou určujú interpretáciu komunikovaného. Perspektívne pragmatické využitie vidíme pri tvorbe

(a) formalizovaných pravidiel, na základe ktorých by sa dala určiť pravdepodobná interpretácia modálnych slovíec, čo by prispelo k adekvátnejšej interpretácii situačného kontextu, v ktorom komunikácia prebieha,

(b) psychologických dotazníkov, v ktorých sa modálne slovesa vyskytujú vo veľkej miere, a v ich vyhodnocovaní.

Literatúra

AUSTIN, J. L. Teória rečových aktov. In: Filozofia prirodzeného jazyka. Ed. M. Oravcová. Bratislava, Archa 1992, s. 118–125.

GREEN, G. M. Pragmatics and Natural Language Understanding. New Jersey, Lawrence Erlbaum Associates Publishers, Hillsdale 1989, 180 s.

JOHNSON-LAIRD, P. N. The Computer and the Mind. Cambridge, Massachusetts, Harvard University Press 1988, 444 s.

MINSKY, M. The Society of Mind. New York, Simon & Schuster 1988, 339 s.

PAULINY, E. Slovenská gramatika. Bratislava, Slovenské pedagogické nakladateľstvo 1981, 319 s.